

momentum 02

Side 1

Flere og flere får specialundervisning
mens de går i almenklasse

Momentum 01

Januar 2025

17. årgang / KL

Flere og flere får specialundervisning mens de går i almenklasse

Af Mads Brandsen

Analyse: Jeppe Dalgaard, KL Analyse og Makro

Et stigende antal elever er en del af deres almenklasse, mens de får specialundervisning, viser ny Momentum-analyse. Og man kan godt lykkes med at rumme langt de fleste elever i de almene klasser i folkeskolen, lyder erfaringer fra Morsø og Syddjurs. Det er den helt rette ambition, så længe man husker at inddrage alle parter, lyder det fra både KL, DH og Skole og Forældre.

Det er ikke nyt, at andelen af elever, der er i specialtilbud eller specialklasser, er støt stigende. I skoleåret 2023/2024 er andelen oppe på 6,9 procent.

Men de seneste ti år er der samtidig kommet flere og flere elever i folkeskolen, der på en og samme tid modtager specialundervisning og går i en almenklasse.

Det gjaldt for blot 918 elever i 2012/2013, men er steget til 4.251 i 2023/2024. Det svarer til en stigning fra 0,16 procent til 0,81 procent af alle elever. Det viser en ny Momentum-undersøgelse, der bygger på registerdata fra Danmarks Statistik.

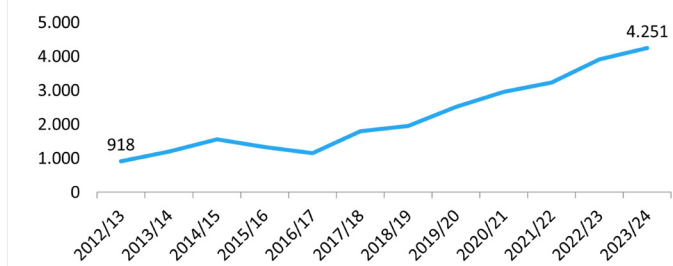
Udviklingen hænger sammen med, at flere kommuner har besluttet sig for helt at afskaffe specialklasserne for i stedet at rumme så mange børn som muligt i almenklasserne.

En af de kommuner er Syddjurs, hvor situationen i 2016 var, at 35-36 procent af udgifterne på skoleområdet gik til 6,5 procent af eleverne. En udvikling, der ikke kunne fortsætte.

"Vi kunne se, at andelen af elever i specialtilbud fortsat var stigende, så der år for år blev færre og færre penge at lave almen-skole for. Samtidig stod det klart, at når vi talte med de elever, der var i specialklasse, sagde de samstemmende, at de rigtig gerne ville være en del af en helt almindelig klasse hele tiden frem for at blive taget ud mange gange om ugen og være ugens gæst i stamklassen. Jeg var ikke i tvivl om, at vi måtte tænke helt anderledes," fortæller Per Larsen, der er skolechef i Syddjurs Kommune.

Budgetterne til almenundervisning og specialundervisning blev lagt sammen – og der blev på den måde afsat flere penge til skolernes egne særlige indsatser til elever, der havde brug for det. Derudover kom et større kompetenceudviklingsforløb, som skulle ruste lærere og pædagoger til at arbejde bedre sammen som et team. Endelig blev der sat en deadline: Fra 2016 fik skolerne tre år til at lukke specialklasserækkerne, der dengang rummede 72 elever.

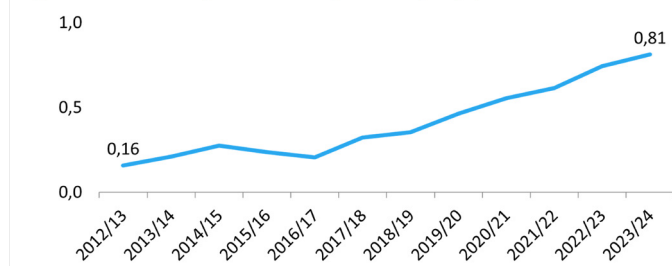
Udviklingen i antallet af folkeskoleelever der modtager specialundervisning mens de går i en almenklasse, skoleåret 2012/13 – 2023/24



Note: Undersøgelsen omfatter alle elever i alle kommunale grundskoler fra 0. til 10. klasse, der modtager specialundervisning men er tilknyttet en almenklasse. Tallene er opgjort per 1. oktober i de pågældende skoleår.

Kilde: Momentum. Egne beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik.

Udviklingen i andelen af folkeskoleelever der modtager specialundervisning mens de går i en almenklasse, skoleåret 2012/13 - 2023/24 (%)



Note: Undersøgelsen omfatter alle elever i alle kommunale grundskoler fra 0. til 10. klasse, der modtager specialundervisning men er tilknyttet en almenklasse. Tallene er opgjort per 1. oktober i de pågældende skoleår.

Kilde: Momentum. Egne beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik.

Ny normalitet

"Forskningen fra VIVE var helt klar dengang. De elever, vi kunne få tilbage i almenklasserne, ville få en langt større chance for at klare en ungdomsuddannelse, blive selvforsørgende og få et godt liv. Vi endte med kun at sende fire af de 72 elever på specialskole," siger Per Larsen.

"I dag lykkes vi ikke godt nok med at give alle børn og unge et godt afsæt. Alt for mange elever bliver hver dag kørt langt væk til skoletilbud og går glip af fællesskabet med kammeraterne fra gaden, gården og håndboldklubben. Det kan vi ikke være bekendt. Vi er derfor nødt til at skabe nogle bedre rammer. Her skal vi ikke lave om på børnene, så de passer til de kasser, vi har lavet. Vi skal lave om på kasserne, så de passer til de børn, vi har"

Peter Pannula Toft,
børn- og skolechef i KL

Ikke alle jublede over de nye tider. Der var både lærere og elever, der forlod Syddjurs' skoler i de år, mens Per Larsen og hans kolleger forsøgte at lave en skole, der kunne mere for flere.

"Der er en ny normalitet, der går ud på at se børnenes forskellighed som en styrke. Nogle har diagnoser, andre har ikke, men vi er alle specielle på hver vores måde. Mange forældre var bekymrede for, hvordan det hele dog skulle gå, men når børnene i klasserne fik deres kammerater fra specialklasserne tilbage, så vi gang på gang, hvor gode de var til at bygge bro mellem hinanden. Trivselsmålingerne lå på landsgennemsnittet. Det gjorde karaktererne også," beretter Per Larsen.

Omlægningen fra specialklasser til inklusion i normalklasserne kommer man imidlertid næppe igennem uden trætte børn, opgivende forældre og lærere, der sommetider ikke aner deres levende råd, understreger Per Larsen.

"Man skal være forberedt på, at det her skaber avisoverskrifter lokalt, fordi der er forældre, der bliver nervøse. I dag tør jeg dog godt sige, at ingen ønsker sig tilbage til tiden, hvor vi havde specialklasserne," siger Per Larsen.

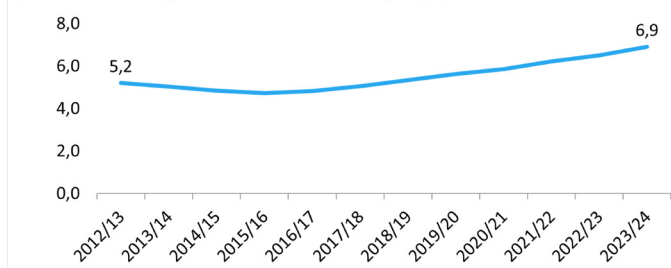
Syddjurs Kommune reducerede undervejs folkeskolernes budgetter med omkring 24 millioner kroner. En stor del af de penge kom fra besparelser på transport i form af busser og taxaer, der fragtede specialklasseeleverne rundt i kommunen.

"Selv om vi sparede penge, tror jeg ikke, det blev oplevet sådan ude på den enkelte skole, fordi vi netop hævdede rammen for at arbejde med inklusion," slutter Per Larsen.

Morsø er lykkedes med ny kultur

Også på Morsø har man gennem nogle år arbejdet på, at flere elever skal være en del af det almindelige klassefællesskab og er nu i gang med at udfase specialklasserne. Det udsprang af et bredt funderet po-

Udviklingen i andelen af folkeskolelever der modtager segregeret specialundervisning, skoleåret 2012/13 - 2023/24 (%)



Note: Segregeringsgraden er målt som andelen af elever pr. 1. oktober i kommunale grundskoler (0.-10. klasse), der modtog segregeret specialundervisning.
Kilde: Momentum. Egne beregninger på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik.

Hvad er specialundervisning?

Specialundervisning er undervisning i specialskoler og specialklasser samt undervisning i den almindelige klasse, hvor eleven får støtte i mindst 9 ugentlige timer.

Specialundervisning gives til børn, hvis udvikling kræver en særlig hensyntagen eller støtte i specialklasser og specialskoler. Specialundervisning og specialpædagogisk bistand skal hjælpe alle børn til at blive så dygtige de kan.

Der gives desuden specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand til børn, hvis undervisning i den almindelige klasse kun kan gennemføres med støtte i mindst ni undervisningstimer om ugen. Henvisningen til specialundervisningen skal være baseret på den enkelte elevs undervisningsbehov.

Kilde: Børne- og undervisningsministeriet

litisk ønske, og selv om det ikke har været lige let altid, kan skolechef, Michael Dahlgaard, i dag se tilbage på et fem år langt forløb, der har været ret vellykket.

”Det kræver, at den enkelte elev får den støtte, vedkommende har brug for for at kunne trives, lære og være en del af klassens fællesskab. Det er rigtig positivt, når man laver ordninger, der gør, at de børn, der har behov for hjælp i klassen, også får den nødvendige hjælp. Alle børn, også børn med et handicap, vil gerne være en del af et fællesskab. Det handler derfor om at lytte til børnenes behov. Gør man det, tror jeg, man kan lykkes bedre med inklusionen end man gør i dag”

Thorkild Olesen,
formand for Danske Handicaporganisationer

”Det har været vigtigt for politikerne, hvordan forældrene så på det her. Hvordan påvirker det elevernes trivsel? Og hvordan spiller det ind på lærernes og pædagogernes lyst til at gå på arbejde hver morgen? Det går godt på alle områder. Vi har mærket meget, meget lidt forældremodstand og rigtig stor opbakning. Intet tyder på, at eleverne har mindre trivsel, og personalet er også tilfreds. Derfor tør vi godt skyde brystkassen lidt frem og sige, at vi ikke blot er i gang med at ændre kulturen, men at vi faktisk har ændret den,” siger Michael Dahlgaard.

Morsø Kommune købte i sin tid mellem 35 og 40 specialpladser i andre kommuner. Rent økonomisk valgte man på Mors at fastholde den ramme, der var til de børn, der blev sendt ud af kommunen. Det betød, at man havde en del penge til at arbejde med inklusionsindsatsen.

”Det betød, at vi havde op mod 15 millioner kroner at gøre godt med. Det er mange penge i et lille skolevæsen som vores, og det har været afgørende for at kunne tilbyde eleverne det, som jeg er sikker på, bliver afgørende for dem, nemlig at de ved at være i de almindelige fællesskaber også øger chancen for at få et ganske almindeligt liv efter folkeskolen,” siger Michael Dahlgaard.

Forandringerne har været omfattende, og det vil formentligt være svært at kende skolerne fra før. Michael Dahlgaard oplever en faglig stolthed blandt medarbejderne over, at man lykkes. Forældrene er også rykket tættere sammen. Der kommer stadig børn med udfordringer, men synet på dem er forandret.

”Man er ikke syg, fordi man har fået en bogstavkombination. Det er bare sådan, de er. Det må vi så indrette vores skole efter, så de kan være i den. Alle børn er jo i virkeligheden specielle, uanset om de har bogstaver eller ej,” konstaterer Michael Dahlgaard.

Det er Peter Pannula Toft, børn- og skolechef i KL, helt enig i.

”I dag lykkes vi ikke godt nok med at give alle børn og unge et godt afsæt. Alt for mange elever bliver hver dag kørt langt væk til skoletil-

bud og går glip af fællesskabet med kammeraterne fra gaden, gården og håndboldklubben. Det kan vi ikke være bekendt. Vi er derfor nødt til at skabe nogle bedre rammer. Her skal vi ikke lave om på børnene, så de passer til de kasser, vi har lavet. Vi skal lave om på kasserne, så de passer til de børn, vi har,” siger han.

Derfor er det ifølge Peter Pannula Toft også afgørende, at kommunerne får plads til at udvikle de løsninger, der passer lokalt.

”Rigtig mange kommuner er i fuld gang. Og selvom målet er klart – en skole, der kan mere for flere – så kan vejen derhen se forskellig ud. Det er godt, så længe det sker i tæt dialog med forældre og elever, lærere, pædagoger og ledere.”

DH: Almenklasserne skal være så rummelige som muligt

Danske Handicaporganisationer er enig med KL i, at målet skal være, at folkeskolens almenklasser rummer så mange børn som muligt.

”Man skal være forberedt på, at det her skaber avisoverkrifter lokalt, fordi der er forældre, der bliver nervøse. I dag tør jeg dog godt sige, at ingen ønsker sig tilbage til tiden, hvor vi havde specialklasserne”

Per Larsen,
skolechef i Syddjurs Kommune

”Det kræver, at den enkelte elev får den støtte, vedkommende har brug for at kunne trives, lære og være en del af klassens fællesskab. Det er rigtig positivt, når man laver ordninger, der gør, at de børn, der har behov for hjælp i klassen, også får den nødvendige hjælp. Alle børn, også børn med et handicap, vil gerne være en del af et fællesskab. Det handler derfor om at lytte til børnenes behov. Gør man det, tror jeg, man kan lykkes bedre med inklusionen, end man gør i dag,” siger formand Thorkild Olesen.

Han hylder, at inklusionsarbejdet i både Morsø og Syddjurs som sidegevinst har rokket noget ved forestillingen om den normale elev. En sådan findes næppe.

”Det er enormt vigtigt, at forskelligheden får lov til at fylde i skolen. Så lærer vi alle sammen fra barnsben, at vi alle sammen er forskellige og derfor også har forskellige udfordringer. Det gør det lettere at inkludere mennesker med handicap i fritidslivet og på arbejdspladsen senere i livet,” siger Thorkild Olesen, som dog understreger, at der stadig er behov for specialskoler til de elever, som almen-skoler ikke kan inkludere.

Hos Skole og Forældre er formand, Regitze Spenner Ishøj, først og fremmest optaget af, at eleverne i folkeskolen får det tilbud, der passer til dem.

”Vi er ikke så optagede af, om segregeringsprocenten er høj eller lav. Økonomi bliver for ofte en hindring for, at eleverne får det bedste tilbud. Det er det helt centrale for os. Det er jo fint, at man tager eleverne hjem i normalklasserne, men man bliver nødt til at forholde sig til, hvad man tager dem hjem til,” siger hun.

Nedlægger man specialklasserne ud fra et pædagogisk velovervejet ønske om at tilbyde eleverne et bedre tilbud samtidig med, at man sparer dem for transport og beholder deres tilknytning til lokalsamfundet, er det derimod en anden sag. Det er dog ifølge Regitze Spenner Ishøj utopisk at forestille sig, at alle elever kan inkluderes.

”Det er meget vigtigt, at vi bliver bedre til at tale om, hvordan vi lykkes, og at kommunerne kan lade sig inspirere af hinanden, så længe der er et klart fokus på eleverne. Vi er helt enige i, at målet er at få en folkeskole, der kan mere for flere, men vi kommer næppe til at få en folkeskole, der kan alt for alle – med mindre vi husker, at specialskolerne faktisk også er en del af folkeskolen.”

Hertil fastslår KL's børn- og skolechef, Peter Pannula Toft, at det ikke handler om, at alle børn skal inkluderes, men at sikre at alle børn får et undervisningstilbud, som de kan drage nytte af, og som tager udgangspunkt i børnenes behov.

”Og her kunne en af vejene være at tænke mindre i opdeling mellem almindelig folkeskole og specialskole og mere i det rette undervisningstilbud til det enkelte barn. Så undervisningstilbuddet indretter sig efter barnet og ikke omvendt. Og så vil der selvfølgelig stadig være børn, som har mest gavn af en specialskole,” siger Peter Pannula Toft.



Momentum 02
Januar 2025
17. årgang
© KL

Ansvarshavende redaktør: Ida Thuesen Nielsen
Redaktør: Jens Baes-Jørgensen
Design: e-Types
layout: Kommuneforlaget

Gratis elektronisk
abonnement
kan tegnes på
kl.dk/momentum

Momentum
Weidekampsgade 10
2300 København S
momentum@kl.dk